

ЕВОЛЮЦІЙНА НЕОБХІДНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ В ОБІГ

THE EVOLUTIONARY NEED FOR IMPLEMENTATION OF ELECTRONIC MONEY IN CURRENCY

УДК 336.741.1

Бутенко В.В.

к.е.н., доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Одеський національний університет
імені І.І. Мечникова

Дідик А.О.

студентка
Одеський національний університет
імені І.І. Мечникова

У статті розглядається еволюційна необхідність електронних грошей в обігу. Досліджується історія розвитку грошових форм, а саме інформаційних інструментів платіжної системи. Визначаються виникнення нових форм грошей, тенденції змін монетарної системи під час виникнення інформаційного суспільства та нових платіжних систем, етапи розвитку фінансової інновації, тобто електронних грошей. Також визначено функціонування грошей у сучасних умовах, які забезпечують задоволення споживачів та учасників на ринку торгівлі в мережі Інтернет. Сьогодні процес товарно-грошових відносин – один із найскладніших процесів у системі функціонування внутрішнього ринку товарів, у зв'язку з цим аналізується динаміка інноваційних інструментів платіжної системи, їх темпи зростання і впровадження в сучасне суспільство. У висновках було акцентовано, що державне регулювання має стимулювати процес упровадження інноваційних платіжних інструментів та одночасно переконати користувачів у безпеці операцій з електронними грошима.

Ключові слова: гроші, електронні гроші, обіг електронних грошей, інноваційні інструменти платіжної системи.

В статті рассматривается эволюционная необходимость электронных денег в обра-

щении и исследуется история развития денежных форм, а именно информационных инструментов платежной системы. Изучаются возникновение новых форм денег, тенденции изменений монетарной системы при возникновении информационного общества и новых платежных систем, этапы развития финансовой инновации, то есть электронных денег. Также определено функционирование денег в современных условиях, которые обеспечивают удовлетворение потребителей и участников на рынке торговли в сети Интернет. Сегодня процесс товарно-денежных отношений – один из самых сложных процессов в системе функционирования внутреннего рынка товаров, в связи с этим анализируется динамика инновационных инструментов платежной системы их темпы роста и внедрения в современное общество. В выводах было акцентировано, что государственное регулирование должно стимулировать процесс внедрения инновационных платежных инструментов и одновременно убедить пользователей в безопасности операций с электронными деньгами.

Ключевые слова: деньги, электронные деньги, оборот электронных денег, инновационные инструменты платежной системы.

Today, much attention is paid to money, as an evolutionary product, which is constantly being improved both in circulation and in its use. Exploring money, it can be argued that money originates from ancient times, like human civilization. This is what shows that money is the product of the development of civilization. Therefore, the article considers the evolutionary necessity of electronic money in circulation and explores the history of the development of monetary forms, namely, information tools of the payment system. We study the emergence of new forms of money, the trend of changes in the monetary system at the emergence of the information society and new payment systems, the stages of development of financial innovation, that is, electronic money. The functioning of money in modern conditions is also defined, which provide the pleasure for consumers and participants in the market for trading on the Internet. Today, the process of commodity-money relations is one of the most complex processes in the system, the functioning of the internal market of goods, in connection with this, the dynamics of innovative instruments of the payment system are analyzed, their growth rates and their introduction into modern society. The findings emphasized that government regulation should stimulate the process of introducing innovative payment instruments and at the same time convince users of the security of electronic money transactions. Therefore, it can be argued that in order for the regulatory system to have an effective and well-functioning operation and to stimulate the development of information products, it is necessary to consolidate the following points at the state level: give an opportunity to issue electronic money to a wide range of companies; at the same time, in order to obtain permission regarding the issuance of information systems for the payment system, the company should have the size of equity capital that meets the requirements, technical capacity and business reputation; give the right to use electronic money for all types of settlements between physical persons, legal entities and the public sector; it is mandatory to monitor possible abuses in the electronic money system.

Key words: money, electronic money, electronic money turnover, innovative payment system tools.

Постановка проблеми. Нині велика увага приділяється грошам як продукту еволюційного характеру, який постійно удосконалюється як у обігу, так і в його використанні. Досліджуючи гроші, можна стверджувати, що гроші беруть свій початок із древніх часів, як і людська цивілізація. Саме це і показує, що гроші є продуктом розвитку цивілізації. З моменту появи грошей на протязі усіх століть гроші постійно змінювалися, і в сучасному часі вони знаходяться в постійному розвитку. За останні десять років глобальний розвиток комп'ютерної техніки, засобів зв'язку, телекомунікаційних мереж зробив революційний прорив у грошовому обігу. Через

них з'явилися інноваційні продукти для здійснення платежів, внутрішні та зовнішні платежі, які діють із використанням новітніх платіжних продуктів, збільшуються вони за кількістю та обсягами. Платіжні інструменти такого типу не з'являються випадково за чиїмось бажанням, їх виникнення – це об'єктивний процес, який був викликаний новими незадоволеними потребами суспільства і підвищеними вимогами до ефективності та надійності платежів. Паперові гроші та чеки все більше стали замінятися на гроші в електронному вигляді. Потреба в такій формі грошей об'єктивно зумовлена посиленням вимог щодо економічності, мобільності та зручності

грошового обігу, оскільки іноді обсяги і суми платежів досягають дуже великих розмірів.

Новітні технології потребують від усіх сфер діяльності новітніх упроваджень та інноваційного підходу, це також стосується розвитку грошової системи. Тому визначення етапів розвитку грошей та їх перетворення на електронні гроші нині є дуже актуальним та необхідним для подальшого розуміння еволюційної прояви грошей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Нині науковцями, дослідниками напрацьовані роботи щодо теоретико-методологічних засад електронних грошей, розроблення систем, на основі яких вони функціонують. Важливе значення мають роботи відомих зарубіжних учених, зокрема С. Афоніної, А. Генкіна, В. Достова, М. Кінга, М. Крюгера, Д. Кочергіна, Дж. Мілля, Р. Селджіна, І. Фішера, Д. Чаума, А. Шамраєва та інших. Але аналіз цих досліджень свідчить, що, незважаючи на визначення високого інноваційного потенціалу електронних грошей, є потреба саме в поглибленні теоретичного підґрунтя для розуміння.

Постановка завдання. Метою дослідження є еволюції та етапи розвитку електронних грошей як інноваційного продукту та сучасного інструменту платіжної системи.

Виклад основного матеріалу дослідження.

На початку дослідження та аналізу роботи дамо визначення поняттю гроші: «Гроші – це загально-визнаний засіб обміну товарів і оплати різних платежів. Вони полегшують обмін, роблять його ефективним» [1]. Роль грошей може виконувати товар, який визнається всіма продавцями і покупцями як засіб обміну. У ролі грошей у процесі розвитку обміну використовувалося багато товарів.

Еволюція видів та форм грошей, що розвивалася протягом віків, є таким самим проявом винахідливості людей, як і розвиток знарядь праці, мови та писемності. Нині в виділяють п'ять форм грошей (див. рис. 1) [2]:

Гроші потрібні і важливі для нас незалежно від того, в якому вигляді вони існують. Кожний етап розвитку країн та їх населення має свою функціональну форму грошей. Послідовна зміна функціональних форм грошей відбувалася на кожному

етапі еволюції. Грошима ставав товар, який володів такими властивостями, як:

- подільність,
- міцність,
- зносостійкість,
- пізнаваність,
- здатність до тривалого зберігання,
- висока вартість,
- рідкість.

У результаті тривалої еволюції такими стали метали, тобто металеві гроші. При капіталізмі за умов вільної конкуренції домінуючою формою грошей стали банкноти. Пізніше, на стадії державно-монополістичного капіталізму, банкноти були витіснені паперовими грошима. В умовах сучасної ринкової економіки з'явилися і продовжують свій розвиток електронні гроші. В різні періоди в обігу одночасно може перебувати кілька різних форм грошей.

Десятиліття після створення Інтернету ознаменувалося новою грошовою революцією, це стало поштовхом для створення електронних грошей. Електронні гроші – це такий вид платіжних засобів, обіг яких відбувається в електронному вигляді та гарантує повну анонімність. Усі платіжні системи засновані на використанні кредитних платіжних карток або ж так званого електронного гаманця.

Історію щодо розвитку електронних грошей можна поділити на 2 етапи електронізації грошової сфери на базі електронних носіїв:

I стадія – поява кредитних та дебетних карток;

II стадія – стале впровадження в обіг «смарт-карток».

Згідно з цією класифікацією, можна виділити етапи відповідно до появи носіїв або засобів переміщення електронних грошей (див. табл. 1).

Електронні гроші прямо не забезпечені металевим запасом, в їх основі знаходиться кредитний характер емісії. Звідси виникає питання: «Чи можуть електронні гроші виконувати функції, які виконуються «просто» грошима?» На практиці вони здатні виступати як засіб обігу та засіб платежу. Під час оплати товарів і послуг електронна вартість, що зберігається у покупця на технічному пристрої, скорочується в розмірі вартості товару,

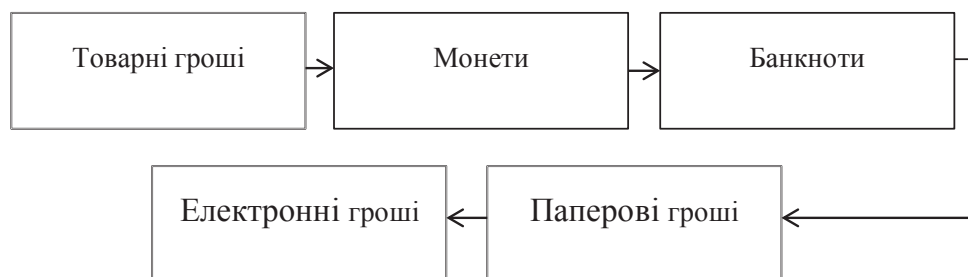

Рис. 1. Еволюція грошових форм

Джерело: сформовано на основі [2]

Таблиця 1

Етапи електронізації грошової сфери

Етап	Роки	Подія
I	1918 р.	Було здійснено перший телеграфний переказ для проведення клірингу між федеральними резервними банками США.
II	1960–1970 рр.	Переведення банківського сектору на електронну основу оптових платежів. Поява клірингових розрахункових систем, автоматизованих розрахункових палат, а також використання систем електронних трансфертів. Поява кредитних та дебетових карток.
III	1984 р.	Експеримент компанії Д. Чаума – перший електронний банк DigiCash.
IV	1980–2000 рр.	Виникнення електронних платіжних систем (національних та приватних). Інтеграція фізичних осіб в електронний грошовий обіг.
V	2000 – сьогодні	Поява нових видів електронних грошей – «мережових грошей» (network money).

Джерело: сформовано на основі [7]

що купується, або послуги, водночас електронна вартість, що зберігається у продавця, збільшується на еквівалентну суму. Виконання функції засобу нагромадження свідчить, що електронні гроші зберігаються після продажу товарів і послуг, забезпечуючи купівельну спроможність у майбутньому. Гроші в мережі Інтернет також мають потенціал, щоб виконувати функцію світових грошей.

Є дві головні відмінності електронних грошей від інших. Золоті гроші були національними за формою, а за сутністю – міжнародними та світовими. Паперові гроші чисто національні. Деякі національні гроші відігравали роль міжнародних. Електронні гроші ж за формою і за суттю є світовими. Вони здатні стати в найближчому часі основними засобами розрахунків і платежів у міжнародних фінансово-кредитних операціях. Завдяки їм у грошей з'явилися і нові функції. Сучасні гроші володіють такими функціями, як соціальна, екологічна, військова та миротворча.

Нині паперові гроші обертаються одночасно з електронними грошима, тож можемо порівняти ці два інструменти платіжної системи (див. табл. 2).

Електронні гроші виступають найбільш економним і зручним носієм, який значно прискорює безготівкові розрахунки. Основними компонентами

функціонування систем, що пов'язанні з електронними грошима, є:

- банківські автомати-касири; кредитові й дебетові картки;
- електронні системи розрахунків у торговельній мережі;
- електронна система обслуговування вдома.

При цьому всі вони забезпечують обіг депозитних грошей, але не замінюють їх. Сучасні інформаційні технології охоплюють майже всі аспекти банківської справи, до них входять [4]:

- клірингові операції і маркетинг;
- управління касовими ресурсами;
- управління внутрішньою діяльністю банку;
- кредитні операції;
- аналіз заяв клієнтів і їхньої кредитоспроможності;
- система електронних платежів;
- використання банківських автоматів і різних платіжних карток;
- фондовий ринок і операції з цінними паперами;
- аналіз інвестицій і фінансових ринків тощо.

Електронні розрахунки отримують усе більше розповсюдження в Україні впродовж останніх років і впевнено займають свою нішу в сегменті

Таблиця 2

Порівняльна характеристика паперових та електронних грошей в обігу

Паперові гроші		Електронні гроші	
Переваги	Недоліки	Переваги	Недоліки
1. Покриття бюджетного дефіциту	1. Нестабільний курс;	1. Зручність як під час їх отримання, так і під час здійснення розрахунків ними;	1. Ризики шахрайства;
2. Зручність розрахунку;	2. Неминуче знецінення;	2. Безпека цілісності інформації та захист від її несанкціонованого відтворення;	2. Зняття готівки лише з комісією;
3. Слугують засобом фіксації вартісних пропорцій;	3. Відсутність властивості «довговічності».	3. Анонімність платника та отримувача грошей;	3. Відсутність нарахованих відсотків за зберігання грошей на рахунках;
4. Легкість зберігання та перевезення.	4. Часто рвуться, мнуться і губляться;	4. Можливість роботи в режимі on-line для платника та одержувача коштів;	4. Обмеження обігу визначено законами та постановами НБУ;
	5. Завершена форма знака вартості.	5. Портативність.	5. Не підлягають виплаті фондом гарантування вкладів фізичних осіб.

Джерело: таблиця складена авторами на основі [3; 5]

платежів, який зростає зі збільшенням обсягів електронної комерції. Нині українське населення може переказувати гроші, а також купувати та продавати товари за допомогою таких систем, як WebMoney, «Яндекс. Деньги», UkrMoney, LiqPay, Z – Payment, RBKMoney, E – Gold, Paypal, Money bookers, Liberty Reserve тощо. Але ці системи не мають юридичного узгодження з НБУ. Сьогодні офіційна статистика ринку не ведеться, особливо в плані розміру емісії електронних зобов'язань, кількості користувачів систем, кількості та розміру транзакцій, а оцінки, що є на ринку, вельми при- близні (н/д – немає даних) (див. табл. 3) [3].

Таблиця 3

Оцінки клієнтської бази найбільших гравців на ринку електронних грошей та електронних розрахункових технологій в Україні

Компанія	Кількість користувачів в Україні, тис. осіб
«Гривневий сегмент»	
WebMoney (WMU)	Близько 2000
LiqPay	н/д
Global Money	Близько 2700
MoneXu	н/д
MAXI	30
«Негривневий сегмент»	
Яндекс.Деньги	585
QIWI	Близько 750
PayPal	Близько 2500
WebMoney Transfer	н/д

Джерело: [3]

Слід також зазначити, що значення електронних грошей із кожним роком стає все більшим. Загальна сума операцій, на яку користувачі «електронних гаманців» здійснювали операції з метою оплати товарів, робіт або послуг у 2017 році, становила 3,238 млрд. грн., що у 2,3 разу перевищує аналогічний показник 2016 року (1,4 млрд. грн), повідомляється на веб-сайті Національного банку України. Найбільшими емітентами в 2017 році стали «Фідобанк» – на 12,379 млн. грн, «Альфа-Банк» (Maxi) – на 9,315 млн. грн, «Ощадбанк» (GlobalMoney) – на 8,5 млн. грн. Всього станом на 1 січня 2017 року в обігу перебувало електронних грошей на суму 30,962 млн. грн. (у 2014 році – 12,5 млн. грн.) [4].

Можна побачити, що дані засвідчують про збільшення використання електронних грошей населенням України, що пов'язано насамперед із їх перевагами, якими вони володіють, такими як швидкість, зручність та економічність платежів. Але, незважаючи на це, все ж таки є й негативні.

Для подальшого розвитку електронних грошей в Україні важливим є [5]:

1. Застосування виваженої правової регламентації, спрямованої, з одного боку, на підтримку їхнього розвитку, а з іншого – на запобігання їх

використанню з метою ухилення від оподаткування та контролю.

2. Подолання певних складнощів із ситуативним перерозподілом суб'єктів ринку і сфер регулювання між регуляторами. Окрім електронних грошей, це й послуги з приймання малих платежів і виплат, а також питання з програмно-технічними комплексами самообслуговування – терміналами тощо.

Висновки з проведеного дослідження. Досліджений матеріал дає нам змогу дійти таких висновків. Нині дійсно є потреба у використанні електронних грошей, тому що, як ми вже описували, вони зручні у використанні, мобільні, зберігаються на електронному пристрої, портативні, приймаються як засіб платежу іншими особами і є грошовим зобов'язанням емітента. Досвід свідчить, що розвиток електронної мережі Інтернет, а саме електронних грошей, дає поштовх для прискореного економічного зростання та зменшує витрати на готівковий обіг.

Також інноваційні інструменти платіжної системи сприяють розвитку секторів економіки та електронної комерції. Проте розвиток інновацій у сфері економіки значною мірою залежить від нормативно-правового регулювання. Внаслідок цього державне регулювання повинне стимулювати процес упровадження інноваційних платіжних інструментів та одночасно переконати користувачів у безпеці операцій з електронними грошима.

Тому можна стверджувати, що для того, щоб система регулювання мала ефективне і налаштоване функціонування та стимулювала розвиток інформаційних продуктів, потрібно на рівні держави закріпити такі пункти: дати можливість для випуску електронних грошей широкому колу компаній; одночасно, щоб отримати дозвіл щодо випуску інформаційних інструментів платіжної системи, компанія повинна мати розмір власного капіталу, який відповідає вимогам технічної спроможності та ділової репутації; дати право на використання електронних грошей для всіх видів розрахунків між фізичними, юридичними особами та державним сектором; обов'язковим є питання моніторингу можливих зловживань у системі електронних грошей.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Асоціація «Електронные деньги» (АЭД). URL: <http://npaed.ru> (дата звернення: 20.05.2019).
2. Іконнікова М.В. Електронні гроші в аспекті економічної глобалізації. Ринок електронних грошей України: перспективи, проблеми та шляхи вирішення. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2012. № 4. С. 123-130.
3. Кравчук В. Електронні гроші в Україні. *Аналітичний звіт Альфа-ПІК*, 2016. С. 64-70.
4. Офіційний сайт Національного банку України URL: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index> (дата звернення: 18.05.2019).

5. Перспективи електронних грошей URL: <http://www.arteconomics.ru/elektronnye-dengi/perspektivyelektronnykh> (дата звернення: 20.05.2019).

6. Сенищ П.М. Світовий досвід і перспективи розвитку електронних грошей в Україні. *Науково-аналітичні матеріали*. Вип. 10. 143-145 с. URL: <https://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=70690>. (дата звернення: 20.05.2019).

7. Тлустий А.О. Еволюція електронних грошових форм. *Наукові записки. Серія «Економіка»*. Випуск 10. 2008. С. 397-403.

REFERENCES:

1. Assotsiatsiya «Elektronnye den'gi» (AED). Available at: <http://npaed.ru> (accessed 20 May 2019).

2. Ikonnikova M.V. Elektronni hroshi v aspekti ekonomichnoi hlobalizatsii. Rynok elektronnykh hroshei Ukrainy: perspektivy, problemy ta shliakhy vyrishennia. [Electronic money in the aspect of economic globalization. The Ukrainian money market: prospects, problems and solutions]. *Zovnishnja torghivlja: ekonomika, finansy, pravo*. [Foreign Trade: Economics, Finance, Law.] 2012. № 4. С. 123-130.

3. Kravchuk V. Elektronni ghroshi v Ukraini. [Electronic money in Ukraine.]. *Analitychnyj zvit Alfa-PIK*, [Analytical report of Alfa-PIC], 2016. С. 64-70.

4. Oficijnyj sayt Nacionaljnogho banku Ukrainy [The official website of the National Bank of Ukraine] Available at: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index> (in Ukrainian) (accessed 18 May 2019).

5. Perspektivy elektronnykh ghroshej [Prospects for electronic money]. Available at: <http://www.arteconomics.ru/elektronnye-dengi/perspektivy-elektronnykh> (in Ukrainian) (accessed 20 May 2019).

6. Senich P.M. Svitovij dosvid i perspektivy rozvytku elektronnykh ghroshej v Ukraini. [World experience and prospects of electronic money development in Ukraine.]. *Naukovo-analitychni materialy*. [Scientific and analytical materials.]. vol. 10, pp. 143-145 с. Available at: <https://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=70690>. (accessed 20 May 2019).

7. Tlustyj A.O. Evoljucija elektronnykh ghroshovykh form. [Evolution of electronic money forms.]. *Naukovi zapysky. Serija "Ekonomika"*. [Proceedings. Series "Economy"]. vol. 10. 2008. С. 397-403.

Butenko Viktoriia

Candidate of Economic Sciences,
Senior Lecturer at Department of Finance, Banking and Insurance
Odessa I. I. Mechnikov National University

Didyk Anastasya

Student
Odessa I. I. Mechnikov National University

THE EVOLUTIONARY NEED FOR IMPLEMENTATION OF ELECTRONIC MONEY IN CURRENCY

Today, much attention is paid to money, as a product of an evolutionary nature, which is constantly being improved both in circulation and in its use. Exploring the money, it can be argued that money originates from ancient times, as well as human civilization. This is what shows that money is a product of the development of civilization. Since the advent of money throughout the ages, money has been constantly changing and in modern times, they are in constant development.

The purpose of the article is to study the evolution and stages of the development of electronic money as an innovative product and modern payment system tool.

Monetary evolution can be linked to changing forms of farming. From history we know that in the natural economy the predominant form of money was commodity money, such as: livestock, grain, salt, and others, which served as a function of the general equivalent. However, not every product was able to play the role of the general equivalent. Subsequently, in the process of development of the exchange, properties were defined which were to have the possession of the money in order to be money.

A decade after the creation of the Internet was marked by a new monetary revolution, it was an impetus for the creation of electronic money. Electronic money is a kind of payment means, the circulation of which takes place in electronic form and guarantees full anonymity. All payment systems are based on the use of credit card or so-called electronic wallet.

The history of electronic money development can be divided into 2 stages of electronization of the monetary sphere based on electronic media: And the stage - the appearance of credit and debit cards; The second stage is a steady introduction of "smart cards" into circulation. Electronic money is the most economical and convenient carrier, which significantly accelerates cashless payments. Among the main components of the functioning of systems related to electronic money are: – bank automatic cashiers; credit and debit cards; – electronic payment systems in the trading network; – electronic home care system.

There are two main differences between e-money and others. Gold money was national, in form, but in essence international and world. Paper money is purely national. Some national money played the role of international. Electronic money is in the form and in essence, world-wide. They are able to become in the near future the main means of payments and payments in international financial and credit operations. Thanks to them, the money also has new features. Modern money has functions such as: social, environmental, military and peacekeeping.

For further development of electronic money in Ukraine it is important:

1. Application of well-balanced legal regulation, aimed, on the one hand, in support of their development, and on the other – in preventing their use in order to evade taxation and control.

2. Overcoming certain difficulties with the situational redistribution of market actors and regulatory areas between regulators. In addition to electronic money, this is also a service for accepting small payments and payments, as well as issues with software and technical complexes of self-service - terminals, etc.

Therefore it can be argued that in order for the regulatory system to have an effective and well-functioning operation and to stimulate the development of information products, it is necessary at the state level to consolidate the following points: to enable the issuance of electronic money to a wide range of companies; at the same time, in order to obtain permission regarding the issuance of information systems for the payment system, the company should have the size of equity capital that meets the requirements, technical capacity and business reputation; give the right to use electronic money for all types of settlements between physical persons, legal entities and the public sector; It is mandatory to monitor possible abuses in the electronic money system.